

*Red ich von seinen Thaten
Zu ring ist mein Verstand
Es ist gleich wie ein Schatten
Der sich legt an die Wand
Türckey will ich befragen
Die wird alsbalden sagen
Sie seyn mir wohl bekandt.*

*Der Türck thut nicht schämen
Berichtet mir geschwind
Wann man Serin hört nennen
Schwig still das kleine Kind
Ruh hat er nun gefunden
Wiel dieser Heldt verschwunden
Gestürzt durch Todten Wind*

*Ach sollte hier erscheinen
Die gantze Christen Gmein
So müsten mit mir weinen
Reich, Arm, Gross von Klein
In dem man höret sagen
Serin sey todt geschlagen
Von einem Wilden Schwein.*

*Ich will jetzund geschweigen
Der schnöden Jägerey
Die ohne das thut zeigen
(Zwar hier) ein Tyranny
Dort aber wird er weisen
Dass er zu allen Zeiten
Himmlischer Jäger sey.*

*Hiemit thue ichs beschliessen
O wehrter Rittersman
Gott lass dir alles erspriessen
Was du für vns gethan
Es wird ewig erschallen
Dass nicht zu weit sey gefallen
Der Apffel von dem Stamm.*

*Ich aber von dem Stammen
Zwey Zweiglein aussgebreit
Die ihr beede zusammen
Vmb ewren Vatter schreyt
Last euch mit diesem trösten
Gott hats gethan zum besten
Zu seiner Seeligkeit.
Ende:*

KOLTA FERENC

GARAY JÁNOS HÁROM SZERELMI VERSE

A szekszárdi Balog Ádám Múzeumban több eddig ismeretlen Garay-kéziratot találtam. A kéziratok között van három olyan költemény is, amelyek a költő szerelmi tárgyú verseinek legszebbjeihez tartoznak.

Kettőn keltezést is találunk; az egyik Pesten készült, 1837. június 21-én, a másik pedig Pozsonyban, 1838. május 17-én. A harmadikon nincs dátum, de minthogy a papír anyaga és formája megegyezik az elsővel, tartalma viszont kétségtelenné teszi, hogy annál később

keletkezett, bizonyosnak látszik, hogy ez a két keltezéssel ellátott költemény között időben született. A három verset ennek megfelelő sorrendben közöljük.

Az elsőnek nincs címe, szövege a következő :

*Gyengéden, mint a hárja zengeménye,
Mint esti szellő lágy-szerelmien,
Beszél a szív sokféle érzeménye
„Könyved kies „virágbeszédiben”. —
Nem oly virágos, de bensőbb az ének,
Mellyel azt visszaküldöm szekrénykédek.*

*Három virágot mégis a kötetből
Kiválogatni vakmerő valék ;
A szép epervirágot levestül,
Hozzája egy bazsalikot tevék,
S hogy szét ne hulljon, ha kezéd hozzányul :
Repkényel fűztem össze bokrátaul.*

A szöveg alatt a keltezés : „Pest, június 21-én 1837.”

A költemény keletkezésekor Garay már özvegyember volt ; első feleségét, Pap Mártát 1836. január 14-én vette el, s július 8-án kelt levelében már közli szüleivel az asszony tragikus halálát. Második feleségével, Babócsay Máriaival 1837. november 29-én házasodott meg. Ez a vers tehát új szerelme ébredésének idején keletkezett, s minden bizonnyal a céllal küldte el Máriának, hogy puhatolódzzék : érzelmi viszonzásra találjanak-e. A vers megírásának időpontján kívül ezt sejteti finoman bókoló, szerelmét még „virágnyelven” megvalló hangja is.

A három virág nevét a versben aláhúzza a költő ; ezek fejezték ki szimbolikusan mondanivalóját. Vajon mi volt a jelentésük ?

A Garay-relikviák között rábukkantam azoknak a versikéknek a kéziratára is, amelyek Kunossal együtt írt, rimes beszédbe foglalva a kor magyar virágnyelvét. Az epervirág jelentéséről ezt olvashatjuk :

*Tekintsd szivem szerelmét,
Felejtsd el rangodat ;
Főrendűség, magasabb lét —
Boldogságot nem ad.*

Babócsay Mária gr. Károlyi egyik gazdatisztjének a lánya volt. A tollából szegényesen élő költő csak félve közeledett a „magasabb lét” emberei közé tartozó leányhoz ; ezt árulja el a versben az epervirág. Gazdagság helyett tiszta érzéseket ígér neki, — ez viszont a bazsalikom jelentése. Ennek a virágnak a jelképes értelmét ugyanis a következő versikében foglalta össze :

*Ó, hagyd közeledni feléd szívemet,
S megismered, esküszöm, érzetemet.*

Sajnos, a versben említett harmadik virág, a repkény korabeli értelmét nem tudjuk pontosan ; a két költő alfabetikus rendbe foglalt rimes virágnyelv-szótárának kéziratára ugyanis az „oleander”-nél, tehát az o-betűnél megszakad.

Garay összes költeményei között szerepel egy szimbólumaiban hasonló „Virágnyelv” című, ugyancsak későbbi feleségéhez írt vers ; ebben a fehér kökörösín, a fűzfa ága és a „fehér-piros babó” szerepel mondanivalója jelképeként. Ez a költeménye azonban mesterkétebb, formájában is jelentéktelenebb, mint a most talált, verstanilag kitűnően formált vers.

Második újonnan talált költeményének ugyancsak nincs címe, a cím helyén egy csillogót találunk. Ez azt a gyanút keltheti, hogy a vers tulajdonképpen folytatása egy elveszett előző lapon kezdődő költeménynek. Mégsem valószínű, hogy így van, mert jelenlegi szövege önmagában is kerek egész :

*Alaktalan sötét éj
Volt kebelem,
Nehézkes jelleg ülte,
A gyötrelmem.*

*Ezer világot gyűjték
Körölte meg,
De mint csepp a tengerben
Elvesztenek,*

*S a nap hiába kelt föl,
Hiába hold,
A fátyolon sugárak
Át nem hatolt.*

*Te egy szavat, csak egyet,
Csak egy i g e n t
Mondál, s világoosság lett
Kívül és bent:*

*Szent s néma glóriában
Áll belseje,
Mint a cherub hazája,
Az Ur ege:*

*Mosolygva költözik be
Egymás után
A kéj, öröm s boldogság
Testvér-karán.*

*S kéj s boldogság tanyája
A keblem im,
Mert benne nap gyanánt áll
Az én — M i m i m !*

Ezt a versét nagy gondossággal, szép betűkkel alá is írta: „Garay mk.”

Nyilvánvalóan később keletkezett, mint az előbbi, hiszen már a beteljesült boldogság hangja szólal meg benne. Kétségtelen, hogy a költemény második feleségéhez szól, őt nevezte Miminek, amint ezt szüleihez 1845. aug. 9-én írt levele is bizonyítja. (Figyelő, XIII. k. 288. l.) Ez a vers már sokkal mélyebb és igazabb, mint a kor szalonlírájának sablonos modorban, mesterkéltséggel szentimentalizmussal udvarló átlagos szerelmi költészete. Eleje művészi megalakított metaforikus képekben ábrázolja azt a szörnyű lelkiállapotát, mely első felesége halála után valósággal emberkerülővé és életunttá tette, második részében viszont az előbbiekkal ellentétes képek sorozatával érzékelteti a költő a megtalált boldogság mámorát. Garay ebben a versében imádottját szokásától eltérően a nevében, sőt becenevében említi. Ez azt sejteti, hogy nem szánta kiadásra, csak a felesége számára írta.¹

Ugyancsak feleségének írta harmadik versét is:

Szerelmem.

*Szerelmemet daloljam,
Ó, hölgy, neked?
Mely istenülve lakja
Hő keblemet?*

*Szerelmem véghetetlen,
Mint a nagy ég,
Érzelme mérhetetlen
Tengerjenék,*

*Szerelmem mint a titkos
„Jehova”-szó
Gyarló emberajakkal
Nem mondható,*

*Szerelmem oly nagy, oly szent,
Mint a tiéd;
Ő szólj, az ily szerelmet
Hogy festened?*

A szöveg alatt baloldalon a következő keltezés olvasható: „Posony, máj 17k. 838.” A jobboldalon ott az aláírás is: „Garay mk.”

¹ A vers egyes gondolatai és kifejezései egyébként megegyeznek 1837-ben írt „Ki hitte volna” című költeménye egyes kifejezéseivel és gondolataival.

Ismeretes, hogy Garay apósa kívánságára biztosabb és több jövedelmet nyújtó állást keresett, ezért elfogadta Orosz József meghívását, s második házasságának megkötése után néhány héttel Pozsonyba távozott, a Hírnök című politikai lap munkatársának; feleségét egy ideig Pesten kellett hagynia. A vers azt az érzést keltheti az olvasóban, hogy Pesten maradt, tehát tőle távol levő fiatal felesége iránt érzett sóvárgása iratta vele ezeket a rajongó sorokat. Pedig nem: a fiatal férj három heti távollét után gyorskocsin siet feleségéhez Pestre, hogy magával vigye új pozsonyi lakásukba. Amikor ez a vers készült, már túl vannak a mézes-hetekken, s jó ideje együtt élnek Pozsonyban. Annál figyelemreméltóbb, hogy a házasság életköznapjai középette is ilyen forró vallomást ír szerelméről. A vers a magyar hitves-költészet legmelegebb hangú darabjai közé tartozik.²

A három költeményt valószínűleg felesége őrizgette, egészen a sajátjának tekintette, ezért nem jelentek meg. Nem gyengébbek, sőt melegebbek, közvetlenebbek, természetesebbek, formai szempontból is sok tekintetben csiszoltabbak és frissebbek Garay szerelmi verseinek legtöbbszörénél. Megérdemlik tehát, hogy életművének egészében helyet kapjanak.

FICZAY DÉNES

BENEDEK ELEK LEVELEI HALMÁGYI SAMUHOZ

1922 telén a legnagyobb magyar meseíró Székelyudvarhelyen, ifjúsága „tündérvárosában” járt. Néhány kedves órát töltött Halmágyi Samu* költő-tanár és Tompa László, az ismert költő társaságában. Halmágyi két felvételt készített az íróról (ezekről is szó van a levelekben). A képeket elküldte Elek apónak, díszes, Füstös Ida festőművész. a várost és környékét ábrázoló akvarelljei kíséretében.

Benedek Elek válaszelevelei érdekesen tükrözik a nagy író lelkivilágát és a Cimborakorszakhoz szolgálnak becses adalékkul. Eredetijük Halmágyi Samu birtokában. Megvan mindháromnak a borítékja is: Tekintetes Halmágyi Samu igazgató úrnak, Székelyudvarhely, Áll. polgári iskola címmel.

CIMBORA

KÉPES HETI GYERMEKLAP
Szerkesztősége

KISBACZON, 1923. jan. 2.
u. p. Nagybaczon (Háromszék megye)

Főszerkesztő: Benedek Elek

Kedves Őcsém, a szép karácsonyi ajándék nem talált itthon: a tízedik unokában gyönyörködtük át a szeretet ünnepének napjait. Ez mentse, hogy oly későn mondok köszönetet a kedves figyelemért. Őreg szívemet melegítőbb emléket el sem tudok képzelni, mint képeket annak a városnak a tájékaról, a melyet tündérvárosnak rajzol meg gyermeki fantáziám, s amely tündérváros maradt nekem életem alkonyán is. Köszönet, ezer köszönet érte, s kérlek, tolmácsold köszönetemet Füstös Idának is, aki az album címlapját a felejthetetlen Budavárral és Csicserral ékesíté.

A két arckép közül az álló képet tartja igazán sikerültnek nagyanyóka, azt, amelyikben te legkevésbé bíztál. Magam is e mellett szavazok. Az ülő képen arcom kissé kemény, amilyen a valóságban sohasem tudott lenni, — fájdalom, akkor sem, amikor szükség lett volna rá. Ha tehát tetézni akarod kedvességedet, az állóképből kérek néhány másolatot gyermekeim részére, na meg barátaim és barátnőim is rég kínoznak arcképért, nekem pedig egyetlenegy sincs. Az egyetlen, az útlelvélbe ragasztottat, elvitte egy barátom lerajzolás végett — soha viszont nem látásra. Most azonban nagy zavarban vagyok: szeretnék többet és többet az álló képből, ez pedig költséget okoz neked. Kérlek, csináld úgy, hogy egyikünknek se legyen oka — nyugtalankodásra.

Két kötet versedet végig élveztem karácsony és újév között. Tudván, hová jutottunk, végtelen lehangoltság nehezedik az olvasó lelkére, de mert én nemcsak olvasó vagyok, mint költőt s szívem egész melegével köszöntlek, Kedves Őcsém, s hozzá teszem: Isten ellen való

² Második és harmadik versszaka egyébként megegyezik 1835-ben „Parlagi rózsák” címmel írt vers füzére IV. darabjának két utolsó versszakával, azzal a különbséggel, hogy abban a stórfakezdő „Szerelmem” szó helyett „Ah, kőnom” szerepel.

* Halmágyiról: Dézsi-Ványai: Magyar irodalmi lexikon 338. l.